

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2018–2021

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Isabela Taube

Moderní vzdělávací techniky pro zrakově postižené – SONS

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Lea Květoňová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2018–2021

BACHELOR THESIS

Isabela Taube

Modern educational techniques for visionally disabled – SONS

Prague 2018

The Bachelor Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Lea Květoňová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 22.2. 2021

Isabela Taube

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Lee Květoňové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné připomínky, vstřícnost a plnohodnotnou podporu, kterou mi poskytovala po celou dobu zpracování bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na nejrůznější moderními vzdělávacími technikami pro zrakově postižené. Hlavním cílem je analýza využití aktuálních pomůcek pro zrakově postižené v SONS. Práce obsahuje teoretickou část a praktickou část. V teoretické části uvedu problematiku o vadách zraku a výskyt v rodinách s postiženým. A pak přijdu na problematiku v SONSU a ve společnosti. Dále uvedu různé pomocné organizace, které lidem s tímto postižením může pomoci. Budeme projednávat o kompenzačních pomůckách pro těžce zrakově postižené a jejich využití v praxi. V praktické části přestoupíme k samostatnému výzkumnému šetření. Výzkumná část bude řešit moderní vzdělávací techniky pro zrakově postižené a jejich využití v praxi. Metody výzkumu budou vedeny za pomocí dotazníků a rozhovorů.

Klíčová slova

Člověk se zrakovým postižením, pomůcky, SONS, socializace, sebeobsluha

Annotation

This bachelor thesis focuses on various modern educational techniques for the visually impaired. The main goal is to analyze the use of current aids for the visually impaired in SONS. The thesis contains a theoretical part and a practical part. In the theoretical part I will introduce the issue of sight defects and occurrence in families with the handicapped. And then I come to the issue in SONSU and in society. In addition, I will list the various support organizations that can help people with this disability. We will discuss compensation aids for the visually impaired and their use in practice. In the practical part we will proceed to an independent research investigation. The research part will solve modern educational techniques for the visually impaired and their use in practice. Research methods will be conducted using questionnaires and interviews.

Keywords

Person with visual impairment, aids, SONS, socialization, self-service

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ČLOVĚK SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM	10
1.1 Zrakové postižení	10
1.2 Možnosti socializace člověka se zrakovým postižením.....	11
1.3 Vzdělávání osob se zrakovým postižením	12
1.4 Aktuální podpůrná opatření v oblasti ve vzdělávání.....	13
2 PŘEDMĚTY SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ PÉČE	15
2.1 Prostorová orientace.....	15
2.2 Práce s kompenzační pomůckou	16
2.3 Psaní všemi deseti na počítači.....	17
2.4 Návuk Braillova písma.....	19
2.5 Rozvoj zrakové percepce	20
2.6 Sebeobsluha.....	21
3 POMŮCKY PRO OSOBY ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ	23
3.1 Optické	24
3.2 Elektronické pomůcky	25
3.3 Zpřístupnění veřejných prostor	26
3.4 Úprava prostředí.....	27
3.5 Spolupráce rodiny a školy	28
4 ORGANIZACE PRO VZDĚLÁVÁNÍ OSOB SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM	29
4.1 Technické prostředky pomáhající při každodenních činnostech.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
5 ANALÝZA VYUŽITÍ AKTUÁLNÍCH POMŮCEK PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ V SONS	33

5.1 Metodologie	33
5.2 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	35
5.3 Analýza výsledků	41
5.4 Zhodnocení šetření	42
5.5 Doporučení pro speciální teorii a praxi	42
ZÁVĚR.....	44
LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE	47
SEZNAM GRAFŮ.....	50

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá nejrůznějšími moderními vzdělávacími technikami pro zrakově postižené. Zrak je hlavním dominantním smyslem a člověk díky němu přijímá drtivou většinu informačních podnětů z okolního světa. Jeho značné omezení nebo úplná nefunkčnost je provázáno ztrátou nebo velkým omezením v mnoha základních schopnostech, které člověk ke svému životu potřebuje, ať už je to orientace v prostoru, každodenní činnosti v péči o sebe, o svou domácnost, komunikace, čtení, ale i v podávání daného výkonu v zaměstnání. Pro lidi s těžkým postižením zraku hrají v životě velkou roli kompenzační pomůcky, které jim pomáhají zvládat každodenní život. Bez těchto pomůcek se lidé se zrakovým postižením neobejdou. Velký rozvoj můžeme najít v kompenzačních pomůckách z informačních a komunikačních technologií, dále pak v oblasti pedagogické, neboli ve speciálně pedagogické. Speciální pedagogové by měli umět pomoci osobám se speciálními potřebami a poskytnout jim tak více základních informací při výběru kompenzačních pomůcek. Díky své profesi jim mohou kvalifikovaně pomoci s jejich výběrem, a mohou pak dále doporučit nebo zprostředkovat kontakt na další odborníky pomáhajících profesí.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat využití aktuálních pomůcek pro zrakově postižené ve Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých České republiky, a podat tak větší přehled o pomůckách pro zrakově postižené. Myslíme si, že je důležité dostat tyto pomůcky do povědomí širší společnosti, jelikož se o těchto informacích moc neví.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části byl hlavní cíl zjistit, jaké moderní vzdělávací techniky zrakově postižení využívají v každodenním životě. V praktické části se zaměříme na jednotlivé moderní vzdělávací techniky, které jsou využívány ve Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých České republiky. V této části byl hlavní cíl zjistit, jaké moderní vzdělávací techniky jsou nejvíce využívány, a jak společnost reaguje na zrakově postižené osoby. V práci bude výzkum založen na kvalitativní a kvantitativní metodě. Dotazník, který předložíme respondentům, bude strukturovaný a bude mít jasně dané otázky.

V závěru práce jsou uvedeny výsledky, které mohou být pro budoucí speciální pedagogy a pedagogy přínosné, aby zlepšily jejich informovanost v oblasti moderních vzdělávacích technik.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ČLOVĚK SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

1.1 Zrakové postižení

Zrakové postižení v sobě zahrnuje většinou více poruch zrakových funkcí dohromady. U závažných zrakových vad se objevují omezení zrakové ostrosti nebo snížení zorného pole. Proto bylo zrakové postižení rozděleno na 5 kategorií podle omezení zrakové ostrosti. Nejdříve se dělí na lehkou a střední slabozrakost, poté na těžkou slabozrakost, dále na těžce slabý zrak neboli zbytky zraku, a nakonec je to praktická nevidomost až nevidomost. Zraková ostrost se měří pomocí optimálních korekcí. Do stupně postižení se jedinec zařazuje podle naměřených hodnot na lepším oku. Podle doporučení Světové zdravotnické organizace (WHO) se právě takto dělí zrakové postižení, které se využívá v lékařství, ale má také dopad i v sociální sféře. Se zrakovým postižením souvisí i pojem zraková defektivita. Defektivita je dopad zrakové vady, který se projevuje poruchami v psychické výkonnosti, poruchami ve vztahu k sobě samému, ale také i k prostředí. Výsledkem této poruchy může dojít ke změnám ve vývoji osobnosti. Defektivita se může zhoršovat, ale také zlepšovat, nebo se může úplně vytratit, tudíž se nejedná o stav trvalý.

Osoby se zrakovým postižením jsou lidé s různými druhy i stupni snížených zrakových schopností. Poškození zraku výrazně ovlivňuje všechny činnosti v běžném životě. Hlavním problémem může být prostorová orientace, samostatný pohyb, ale také i komunikace, jakými jsou čtení či psaní. Výrazným způsobem ovlivňuje lidem se zrakovým postižením každodenní život. Dotýká se to však i lidí, kteří se zrakově postiženými přicházejí do kontaktu. Zrakovým postižením rozumíme poškození automatické stavby zrakového analyzátoru nebo poruchy jeho funkcí.

Za osobu zrakově postiženou považujeme pouze tu, které zraková vada činí problémy v běžném životě i za pomoci veškerých nejlepších možných brýlových, chirurgických i medikamentózních korekcí.

Zrak je považován za základní a nejcitlivější smysl umožňující vnímání světelných podnětů a získávání veškerých informací o okolním světě. Flenerová (1985) uvádí, že lidské oko na základě zrakových podnětů přijme asi 75–80 %, zpráv z našeho okolí. Naopak Jesenský (1988) uvádí, že člověk získává zrakem dokonce až 85–90 % informací.

V rámci speciální pedagogiky je „*zrakově postižený jedinec chápán jako osoba, která trpí oční vadou či chorobou, kdy po optimální korekci má stále zrakové vnímání narušeno natolik, že jí činí problémy v běžném životě.*“ (Finková, Ludvíková a Růžičková, 2007, str. 37).

Funkční zraková výkonnost je termín, který se využívá u funkčního zrakového potenciálu člověka při součinnosti zrakové schopnosti.

„*Dívat se a vidět jsou dvě rozdílné skutečnosti. Člověk, který se dívá, nezískává stejné vjemy jako člověk, který doopravdy vidí.*“ (Kochová a Schaeferová, 2015, str. 26)

Zrak se plně vyvíjí až do šestého roku dítěte. Pokud má dítě zrak postižen, vývoj se v nějaké fázi zastavil.

1.2 Možnosti socializace člověka se zrakovým postižením

Socializace je proces celoživotní, kterým si projde každý z nás v průběhu života. Jedná se o postupné začleňování do společnosti. Každý jedinec má ve světě své postavení a místo. Konečným výsledkem je plnohodnotné fungování jedince ve světě dospělých. Pokud se podíváme na socializaci jedince se zrakovým postižením, zjistíme, že schopnost socializace bude jiná.

Adaptace je schopnost, kdy se jedinec s postižením přizpůsobuje sociálnímu prostředí a společenským podmínkám.

Utilita je fáze, ve které není jedinec samostatný a je závislý na pomoci od ostatních lidí. Tento člověk i přes plnou terapeutickou péči není schopen žít samostatně, ani není schopen se zcela sám socializovat.

Inferiorita je nejnižší stupeň socializace, která znamená sociální nepoužitelnost a celkovou izolaci jedince s postižením ze společnosti. Tato fáze bývá spojena především s úplnou segregací, což znamená vyloučení jedince ze společnosti.

Společnost má často tendenci si vytvářet rigidní normy a chránit se proti nebezpečné jinakosti pomocí postojů a stereotypů. Pokud tedy sledujeme sociální život člověka s postižením, tak jeho největším problémem je právě stereotyp, kdy lidé mají často předsudky proti těmto lidem. Člověk se zrakovým postižením může být často označen bílou holí či asistenčním psem. Bílá hůl se stala v průběhu let symbolem, který označuje člověka postiženého slepotou, a vyčleňuje ho tak z normálního světa vidících. Tento vnější ukazatel působí v komunikaci ve dvou formách. Na jedné straně udávají společnosti informaci, o jaké postižení se jedná, a ta se potom

může lépe přizpůsobit danému jedinci. Na druhé straně se společnost nehodlá přizpůsobit a nechce najít vhodný styl komunikace s jedincem. Sociální status osoby se zrakovým postižením bývá často velmi složitý při navázání kontaktu s ostatními jedinci, jelikož očekávání dané společnosti bývá spíše nepříznivé (Vágnerová, 2001, str. 23). Velmi často můžeme zaznamenat v postojích od společnosti odpor nebo soucit. Pro osobu s postižením je soucit nevhodný a neefektivní, jelikož se pak osoba dostává do podřízené pozice. Majoritní společnost může s jedincem jednat takovým způsobem, který neodpovídá komunikaci na rovnocenné úrovni. Různé odlišnosti a vyčleňování ze společnosti podporují různá zařízení, která se věnují lidem s postižením a pracují s nimi. „Často bývá, ale i tady člověk s postižením chápán pouze jako objekt péče a soucitu. Znovu je definován hlavně svým postižením, což z něj dělá člověka odlišného od ostatních, jelikož je u něj potřeba zvláštní péče, a tím se odlišuje od ostatních.“ (Vágnerová, 2001, str. 12). Bohužel i přes veškeré humanizující tendence, které se různá zařízení snaží šířit, není společnost stále schopna se oprostít od stigmatizujících přívlastků a chce rozlišovat lidi s postižením a bez postižení. Každý jedinec by měl mít kvalitní život, což můžeme vysvětlit jako míru spokojenosti se svým životem. Obecně je známo, že člověk ve svém životě směřuje k uspokojování potřeb a cílů k udržování životní pohody.

1.3 Vzdělávání osob se zrakovým postižením

O tom, zda dítě půjde do speciální školy či do školy běžné, rozhoduje stav dítěte, speciální pedagog ze speciálně pedagogického centra. Konečné rozhodnutí mají však vždy rodiče. Rozdíl mezi vzděláváním dětí bez zrakového postižení a se zrakovým postižením je nejen jiný v prostorové orientaci, ale také v psaní či čtení. „Osoby slabozraké a osoby se zbytky zraku čtou běžný černotisk, který v případě potřeby zvětšují pomocí lupy nebo televizní lupy.“ (Květoňová-Švecová, 2000, str. 60).

Dříve byl s dostupností speciálních vzdělávacích pomůcek pro zrakově postižené problém, avšak dnešní doba jde dopředu, jelikož velké množství dětí je inkluzivně začleněno do běžných škol. Pro úspěšné zařazení do běžných škol by měly být ve škole poskytnuty stejné kompenzační pomůcky, jaké jsou k dispozici ve školách speciálních (Vítková, 2004).

Osoby nevidomé využívají pro čtení a psaní Braillovo písmo. Pro psaní využívají Pichtův stroj nebo pražskou tabulku. Pichtův stroj je psací stroj, který se liší klávesnicí, razicí hlavou a způsobem psaní. Šest kláves pokrývá šest bodů znaků Braillova písma, které jsou mezi sebou rozděleny mezerníkem na dvě skupiny po třech. Pokud chce člověk napsat konkrétní znak, musí

stlačit klávesy zároveň. Používá se speciální slepecký papír ve dvou formátech: A4 nebo B4. Formátům musí odpovídat šířka válce. Může se vyrobit i psací stroj pouze pro ovládání jednou rukou, pokud člověk nemá například jednu ruku.

Speciální pedagog v mateřské škole má za úkol rozvíjet u dítěte kompenzační smysly a dostatečně dítě připravit na školní povinnosti. U dítěte se zrakovým postižením to znamená určité dovednosti, které jsou zaměřené na rozvoj sluchového vnímání, na stimulaci zraku, posilování čichu a chuti, prostorovou orientaci a samostatný pohyb, a nakonec pro nácvik haptiky. Ve speciální mateřské škole zaměřené na edukaci dětí se zrakovým postižením je nejméně deset žáků. *„Individuální logopedickou péči a rozvoj komunikační dovednosti zajišťuje v rozsahu tří hodin denně v každé třídě další učitel. V mateřské škole pro zrakově postižené se do rozsahu určeného pro logopedickou péči začleňují zraková a orientační cvičení.“* (Květoňová-Švecová, 2000, str. 48). O tom, zda dítě bude zařazeno do speciální mateřské školy, rozhoduje rodič, zdravotnické středisko nebo středisko rané péče, pedagogicko-psychologická poradna či speciální pedagogické centrum. Nakonec rozhodne za souhlasu rodičů ředitel školy. Rodič se také může rozhodnout pro integraci dítěte do běžné mateřské školy. Tam pomáhá speciálně-pedagogické centrum, které radí učitelkám v mateřské škole, jak s takovým dítětem pracovat. Zároveň také zůstává v kontaktu s rodinou.

1.4 Aktuální podpůrná opatření v oblasti ve vzdělávání

Všechna podpůrná opatření jsou uvedena ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Podle této vyhlášky se podpůrná opatření řídí a udávají, konkrétně zde tedy nalezneme *„doporučení pro vzdělávání žáků se speciálními potřebami na jednotlivých stupních škol.“* (Michalík, Baslerová a Felcmanová, 2015, str. 32).

Pokud přijmeme podpůrné opatření u žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, můžeme začít pracovat na míře jeho postižení a určit podpůrné opatření na základě jeho konkrétních potřeb ve vzdělávání. Podpůrná opatření jsou uspořádána do 5 stupňů podpory podle druhu postižení. Záměr podpůrných opatření si zakládá na úpravě školních podmínek, použití pomůcek, organizace výuky, na zajištění poradenské péče a na poskytnutí individuálně vzdělávacího plánu, který vytváří třídní učitel ve spolupráci s ředitelem školy. Vše probíhá za souhlasu rodiče, jelikož on o žákovi rozhoduje. Pokud tedy rodič nesouhlasí s doporučením školského poradenského zařízení, může se proti němu odvolat.

U 2.–5. stupně podpůrného opatření je zapotřebí souhlasu zákonného zástupce žáka. V případě neschválení či nepodepsání podpůrného opatření zákonným zástupcem je škola povinna poskytovat alespoň podpůrné opatření 1. stupně, kde souhlas zákonného zástupce není vyžadován (Doležilová, 2017).

Podpůrná opatření pro žáky se zrakovým postižením tvoří:

- individuální vzdělávací plán,
- metody výuky,
- úpravy vzdělávacích obsahů,
- očekávané výstupy,
- organizace výuky.

2 PŘEDMĚTY SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ PÉČE

2.1 Prostorová orientace

Žák se zrakovým postižením by se měl umět sám pohybovat v interiéru, ale i exteriéru. Je to základní předpoklad pro jeho samostatný život. Speciálně pedagogické centrum žákovi dle jeho potřeb určí jednu či více hodin nácviku orientace v prostoru. Podpůrné opatření v tomto případě využívá formu „předmětu sociální péče“. Ve škole ho může vyučovat speciální pedagog, který absolvoval kurz – Projekt specializace pedagogických pracovníků. Případně může do školy docházet instruktor POSP. Instruktorů, kteří se zabývají prostorovou orientací, je však hodně málo. Nauka prostorové orientace je zařazována do tělesné výchovy. Žák orientaci cvičí se speciálním pedagogem přesně podle supervizí speciálního pedagogického centra. Pokud se to takto cvičí s žákem při tělesné výchově, už se nejedná o uplatňování formou vyučovacího předmětu, ale o modifikaci obsahu vzdělávání.

Žák se zrakovým postižením si díky obsahu podpůrných opatření získává osvojení v základních návycích a zdokonaluje své schopnosti a dovednosti. Podpůrná opatření u dítěte rozvíjí schopnosti a dovednosti v oblasti analyticko-syntetické činnosti. Dále se snaží rozvíjet prostorovou představivost, sluchovou orientaci, hmatové vnímání, rozvíjení čichu, paměť a správné držení těla.

Toto podpůrné opatření se u nižších stupňů neuplatňuje.

3. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni se žák převážně orientuje za pomoci zraku, i když je zrak hodně oslabený. Důležité je zde pro žáka bezpečné přecházení přes vozovku či nerovný terén. Žák proto musí trénovat chůzi s průvodcem a využívat bezpečnostní postoje. Vhodná forma pro získání dovedností v této oblasti je intervence.

4. stupeň podpůrného opatření

Žák se postupně začíná orientovat po budově a ví, kde se nacházejí toalety, třídy, sborovna a jídelna. Ve třídě ví, kde je tabule, lavice a židle. Snaží se pracovat s bílou holí a snaží se využívat i orientační body, díky kterým by se uměl orientovat.

U žáka se dále rozvíjí pohybově orientační schopnosti, díky kterým zvládne odhadnout vzdálenost, chůzi po schodišti nebo u zábradlí.

„Orientační analyticko-syntetická činnost je integrace všech informací získaných zbylými smysly, plánek, map, modelů a jiných typografických pomůcek, slovním podpisem, také postupné seznamování s okolím školy, bezpečné přecházení silnice, nácvik trasy ze školy do místa bydliště a zpět.“ (Matoušková, str. 52)

5. stupeň podpůrných opatření

V tomto stupni se volí činnosti podle potřeb žáka, které je žák schopen zvládnout díky svému zdravotnímu stavu. Činnosti musí být volené pro největší samostatnost žáka a jeho bezpečnost.

Důležité je, aby žák se zrakovým postižením dostával kvalitní informace, a aby na něj vzdělávací postup nebyl příliš rychlý. Vzdělávání by mělo být postupné.

Speciální pedagogové by plně měli u žáka se zrakovým postižením respektovat osobní tempo. Žák, který se učí prostorovou orientaci, potřebuje cítit podporu od rodiny, pedagogů i okolí, jelikož kdyby to nepocítoval, může nastat stagnace, kdy se žák nebude chtít dále vzdělávat. Především z důvodu malého množství instruktorů a speciálních pedagogů s kurzem probíhá výuka žáka se zrakovým postižením bez kvalifikace pod supervizí odborného pracovníka speciálně pedagogického centra.

2.2 Práce s kompenzační pomůckou

Někteří žáci se zrakovým postižením mají předepsanou kompenzační pomůcku, která se jim snaží ulehčit život. Žák se ale nejdříve musí naučit kompenzační pomůcku využívat. Kompenzační pomůcky, které žák může využívat, se dělí na elektronické, optické, neoptické. Tyto pomůcky jim neusnadňují práci pouze ve vzdělávacím procesu, ale i při volném čase. Ve škole žák se zrakovým postižením využívá nejčastěji optické pomůcky, jako jsou lupy, dalekohledy a elektronické zvětšovací lupy. Tyto pomůcky žákům pomáhají odstraňovat informační bariéru. Žáci se učí s těmito speciálními optickými pomůckami pracovat. Pomůcky jsou jak na blízko, tak na dálku, vždy dle potřeby žáka.

1. stupeň podpůrného opatření se opatření neuplatňuje.

2. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni žák začíná pracovat s kompenzačními pomůckami, které nejsou náročné na nácvik. Pedagog dohlíží na žáka se zrakovým postižením a vede ho ke správnému zacházení a k údržbě kompenzační pomůcky. Kompenzační pomůcka je vybrána podle přesných potřeb

žáka, tudíž žák může využívat i neoptickou pomůcku. Kompenzační pomůcku žák využívá přímo ve výuce, a pedagog je žákovi nápomocný.

3. stupeň podpůrného opatření

Žák se zrakovým postižením potřebuje nácvik s kompenzační pomůckou. Ve 3. stupni se pomoc žákovi zvětšuje. Kompenzační pomůcky se zde využívají především zvětšovací optické lupy a elektronické pomůcky. Žáci se učí pracovat s pomůckou spíše za pomoci kratších intervencí než formou předmětu. Pokud žák začne s pomůckou, nácvik je nutný, aby pomůcku využíval ve výuce. V běžné škole se nejdříve naučí kompenzační pomůcku využívat učitel či asistent pedagoga, kteří pak dále žákovi s používáním pomůcky pomáhají. Starší žáci mohou využívat různé kurzy organizací mimo školství.

4. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni žáci se zrakovým postižením používají elektronické pomůcky a využívají počítač s hlasovým výstupem a s braillovým řádkem. Žáci se musí naučit používat optické pomůcky a používat počítače. Učí se pomocí krátkých intervencí namísto formy předmětu. V běžné škole se s pomůckou nejdříve naučí pedagog, a teprve poté učí žáka se zrakovým postižením. Žák nejdříve začíná využívat digitální techniku pro komunikaci s ostatními.

5. stupeň podpůrného opatření

Kompenzační pomůcky se volí podle potřeb žáka, rovněž také s ohledem na jeho zdravotní stav. Proto je důležité vybrat správnou pomůcku, která bude žákovi se zrakovým postižením pomáhat. S kompenzační pomůckou učí žáka pedagog školy pod supervizí speciálního pedagogického centra. Žák s pedagogem musí být s kompenzační pomůckou seznámeni, a to proto, aby věděli, jak s ní pracovat.

2.3 Psaní všemi deseti na počítači

V dnešní době je málokterý člověk bez komunikačních technologií. Komunikační a informační technologie jsou součástí každodenního života každého z nás. Toto podpůrné opatření má za cíl naučit žáka se zrakovým postižením psaní všemi deseti na počítači nebo notebooku. Žák se zrakovým postižením v tom nalezne určité výhody. Uleví se mu z hlediska neustálého vyhledávání znaků na klávesách. Má tak větší možnost se soustředit na zápis poznámek, díky čemuž se pak snižuje počet chyb v zápiscích.

Psaní všemi deseti žáka tolik neunavuje, jelikož jeho zrak nemusí neustále zaostřovat. Nevidomí musí umět psát všemi deseti už jen kvůli ovládnutí kompenzační pomůcky, jakou je speciální počítač se softwarem. Žáci také musí ovládat základní práci s počítačem, kdy žák musí umět vytvořit složku, soubor, nebo pracovat s flashkou.

Tento typ podpůrného opatření se žákovi doporučuje v případě, kdy má problémy s běžným psaním černotisku. K výuce psaní na počítači existují různé programy, u kterých opět potřeba si je vyzkoušet.

Tento typ podpory se v nižších stupních podpůrných opatření neuplatňuje.

3. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni podpůrného opatření žáci využívají k získávání informací počítač se speciálním softwarem, který žákovi se zrakovým postižením umožní zvětšení obrazovky. Pokud žák používá pro práci notebook, je lepší připojit externí klávesnici na psaní všemi deseti. Pro práci do každodenního vyučování je lepší počkat na to, až bude mít žák zkušenosti se psaním. Na začátku je důležitá podpora od pedagoga.

4. stupeň podpůrného opatření

Žáci se zrakovým postižením využívají pro práci notebook nebo počítač s hlasovým výstupem. Žákův počítač lze propojit s interaktivní tabulí. Pokud má tedy žák prezentaci, může si ji takto převést a rovnou začít prezentovat.

Může být poskytnut také speciální software, který v počítači umožňuje hlasový výstup. Žák si může připojit braillovský řádek pro kontrolu psaného textu hmatem. V tuto chvíli je už důležité, aby žák absolvoval výcvik v psaní všemi deseti.

5. stupeň podpůrného opatření

Tento stupeň nemá jako hlavní cíl naučit žáka psát všemi deseti, ale naučit ho ovládat potřebnou techniku, jako je počítač, tablet, notebook.

Důležité je, aby to dotyčný zvládnul přiměřeně ke svým dovednostem a zdraví. Pedagog by měl hlídat u žáka správné sezení na židli. Je potřeba kontrolovat správnou polohu prstů na klávesnici.

2.4 Nácvik Braillova písma

Speciální pedagogické centrum doporučuje toto podpůrné opatření tehdy, kdy žák například ztratí zrak z důvodu onemocnění či úrazu v době školního věku. Pokud však zraková porucha u žáka roste, může se očekávat, že v budoucnosti bude jeho výuka probíhat v jiné formě komunikace, a to pomocí právě Braillova písma.

Hlavním cílem je zaučení dítěte s náhradní technikou, aby mohlo dítě číst a psát, i když má nevratně poškozené zrakové vnímání. Dovednosti čtení a psaní Braillovým písmem žákovi umožňují vzdělávání, dávají mu přístup k informacím a podporují gramotnost jedince. I v dnešní moderní době existují techniky, kde se využívají například počítače s hlasovým výstupem, elektronické záznamníky, diktafony a zvukové knihy. Pro žáka se zrakovým postižením jsou tyto dovednosti základní. Pro žáka, který je nevidomý, je Braillovo písmo jedním z primárních komunikačních prostředků. Pokud by žák se zrakovým postižením nezvládl naučit Braillovo písmo, byl by skoro negramotný. Získávání dovedností čtení a psaní Braillova písma by nemělo být formou předmětu speciálně pedagogické péče, daleko vhodnější formou jsou neustálé intervence a prohlubování do paměti. Od začátku je třeba částečně zařazovat i komunikaci prostřednictvím Braillova písma do jednotlivých vyučovacích hodin či pomocí speciálních předmětů, aby se to dítě lépe a rychleji naučilo. Předmět vyučuje speciálně zaměřený pedagog. Tuto intervenci může provádět speciální pedagog po dokončení kurzu čtení a psaní Braillovým písmem pod supervizí SPC. Žák se zrakovým postižením může i výjimečně docházet na nácvik do speciálně pedagogického centra, kde se s ním učí Braillovo písmo odborníci. Kvůli časové náročnosti se tato možnost často nedoporučuje.

1. stupeň podpůrného opatření

Toto podpůrné opatření se u nižších stupňů neuplatňuje.

2. stupeň podpůrného opatření

Žák v tomto opatření musí zvládnout plynulé psaní a čtení Braillova písma v takovém rozsahu, aby byl schopen ho aktivně využívat ve vyučovacích hodinách. Neměl by být pozadu. Stejně principy a postupy se využívají i u žáků učících se číst černotisk. Žák se zrakovým postižením se učí čtení písmen. Tím se seznamuje s kombinací bodů a s orientací v textu a na stránkách knihy. Nejprve se žák začíná učit číst obřádkové texty, protože jsou pro orientaci nejjednodušší, a až postupně se přechází k hustě tištěným textům. Při přechodu k hustému textu by měl pedagog pro žáka volit zajímavé texty, aby ho to bavilo, a postupně se zaměřuje na zrychlení

tempa. Pokud už žák zvládá čtení a psaní Braillova písma, pedagog může zařadit tuto dovednost do vyučovacích předmětů.

5. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni se volí takové činnosti, které žák dokáže zvládnout vzhledem ke svému postižení a schopnostem. Kompenzační pomůcka by měla mít vhodnou velikost k nácviku se šestibodem. Pomůcky by měly být výrazné, ale také v různých materiálech a velikostech.

2.5 Rozvoj zrakové percepce

Dítě by mělo cvičit zrakovou percepci ve chvíli, pokud dítě oslabené zrakové vnímání nebo nejsou využity všechny jeho schopnosti v oblasti zrakové percepce.

Toto podpůrné opatření se uplatňuje na doporučení oftalmologa, ortoptika nebo zrakového terapeuta. Zrakovou schopnost má dítě jako naučenou funkci, kterou lze ovlivnit pomocí pravidelného cvičení a rozvíjení. S dítětem to může cvičit jak pedagog ve škole, tak zákonný zástupce. Speciálně pedagogické centrum může dítěti toto podpůrné opatření doporučit, poté se škola řídí dle doporučení.

Speciální pedagog nebo pedagog vyučuje tento předmět za supervize speciálního pedagogického centra. V tomto případě je forma intervence lepší než vyučující předmět.

1. stupeň podpůrného opatření se v tomto případě neuplatňuje.

2. stupeň podpůrného opatření

Tato opatření jsou poskytována v případě, kdy má žák poruchu binokulárního vidění nebo přišel o oko při nehodě, případně také žák se slabozrakostí. Žáci se zrakovým postižením se snaží vykompenzovat poruchu kompenzační pomůckami. Předmět speciální pedagogická péče má za úkol zlepšit u žáka čtení, psaní a orientaci v prostoru.

3. stupeň podpůrného opatření

Tento stupeň se věnuje žákům s dlouhodobými poruchami binokulárního vidění, se zrakovými funkcemi v pásmu slabozrakosti a závažnějšími obtížemi v oblasti zrakového vnímání. Žáci mají pro práci s textem zvětšený text. Učí se orientovat v mapách, v učebnici, učí se systematické prohlížení obrázků, nebo také orientaci v prostoru.

4. stupeň podpůrného opatření

Žáci, kteří mají toto podpůrné opatření, zrak využívají jen minimálně. Předmět speciální pedagogická péče se snaží u žáka rozvíjet a udržovat zbylé zrakové funkce, které žák má. Snaží se i rozvíjet další smysly, jakými jsou hmat, čich, sluch a chuť.

5. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni se volí pouze takové činnosti, které žák se svým zdravotním stavem zvládne. Žák může mít zachovalé zbytky zraku. Potom se volí takové činnosti, které podporují zrakové vnímání, nebo které využívají kompenzační smysly.

Pedagogové by si měli dát pozor na možný nástup únavy u žáka a brát ohled na jeho aktuální stav.

2.6 Sebeobsluha

Pro žáka se zrakovým postižením je sebeobsluha velmi náročná a zároveň důležitá, neboť čím dříve se žák naučí samostatně oblékat, tím rychleji se zapojí mezi ostatní. Žák potom není na nikom závislý a má lehčí život. Nauka sebeobsluhy se liší u každého jedince individuálně, poněvadž záleží na jeho schopnostech a věku.

Žák se učí pomocí hmatu, kdy si každou věc potřebuje osahat, aby měl představu, jak daný předmět vypadá. Některé činnosti se musí cíleně naučit: například vlastní podpis, který je důležitý. Důležité je taky, aby žák o sobě uměl rozhodovat a věděl, jak si rozvrhnout učení do školy. Nácvik dovedností je lepší s dítětem udělat formou intervence než vyučovací formou. Většinou tento předmět vyučuje pedagog školy pod supervizí speciálního pedagogického centra.

1. stupeň podpůrného opatření se v tomto případě neuplatňuje.

2. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni se klade velký důraz na samostatnost žáka. Měl by totiž být stejně schopný a samostatný jako jeho vrstevníci bez handicapu. Samostatnost je myšlena v oblasti oblékání, hygieny, stravování a přípravy do školy. Pedagog na žáka pouze dohlíží a sleduje, jak mu jde práce s pomůckou.

3. stupeň podpůrného opatření

Žák se učí cíleně jednotlivé dovednosti zaměřené na osobní hygienu, stravování a společenský kontakt. U žáků slabozrakých může hrozit, že nápodoba může být zkreslena kvůli nepřesnému vidění. Pedagog se domlouvá s rodiči na sjednoceném výchovném procesu. Na žáka se zrakovým postižením by měly být kladeny stejné nároky jako na jedince bez handicapu.

4. stupeň podpůrného opatření

Žák se seznamuje s novými prostory a učí se stolování. Hygienické návyky se žák stále učí, a s nimi se učí i nácvik svého podpisu. Podpis se doporučuje trénovat už od 2. stupně na základní škole. Od útlého věku se žáci učí rozvíjet grafomotoriku.

5. stupeň podpůrného opatření

Důraz je kladen na individuální potřeby žáka a činnosti se volí podle jeho zdravotního stavu. U žáka se podporuje nácvik základních sebeobslužných činností.

Musí se dodržovat stejné místo pro nábytek, nebo žáka včas informovat o změně.

3 POMŮCKY PRO OSOBY ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ

Žáci se zrakovým postižením mají problémy se získáváním informací z jejich okolí. Jejich zrakové vnímání může být zkresleno, nebo může chybět úplně. Důležité je, aby kompenzační pomůcky byly správně zvoleny. Žákovi pomáhají si vytvořit představu, jak ten předmět asi vypadá, a usnadňují mu díky tomu vzdělávání. Pomůcky žákovi nahrazují porušenou funkci zraku a pomáhají minimalizovat jeho nedostatky.

Speciální pedagogické pomůcky jsou uzpůsobeny danému stupni zrakového postižení, a to především formou hmatového a sluchového vnímání.

Kompenzační pomůcka je zařízení speciálně vyrobené nebo upravené, aby osobě se zrakovým postižením kompenzovalo nedostatečnost zrakového postižení. Kompenzační pomůcky jsou pro žáka v každodenním životě nepostradatelným pomocníkem. Pomůcky musí být správně zvoleny k druhu a stupni postižení. Pro volbu správné kompenzační pomůcky se musí přihlížet k věku a schopnostem osoby, která bude pomůcku používat. Osoba se zrakovým postižením by si kompenzační pomůcky měla předem vyzkoušet, zda jí vyhovují.

Pedagog musí být předem seznámen se všemi kompenzačními, reedukačními a speciálními didaktickými pomůckami, které žák bude používat. Speciálně pedagogické centrum zajišťuje pedagogům zaškolení s pomůckami.

Speciální pedagogové ze speciálních pedagogických center jezdí do škol, kde se žák vzdělává. Speciální pedagogické centrum zajišťuje konzultace ve specializovaných střediscích, jako je Tyfloservis a Tyflocentrum, kde osobu se zrakovým postižením učí pracovat s pomůckou.

„Pomůcky jsou jedním z podpůrných opatření dle vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v platném znění.“ (Vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

Pomůcky se dělí do skupin:

- kompenzační pomůcky,
- speciální učebnice a pomůcky,
- softwarové vybavení,
- IT vybavení.

3.1 Optické

Optické pomůcky bývají mezi prvními pomůckami, které člověk potřebuje poté, co mu běžné dioptrické brýle už nestačí. Brýle se dělí na blízko a na dálku, oboje podle typu postižení. Osoby, které vidí špatně do dálky, tudíž jsou krátkozrací, potřebují brýlovou korekci do dálky.

Krátkozrakost z latinského názvu myopia je oční vada, která bývá nejčastější. Světelné paprsky, které se řídí čočkou, tak sbíhají před sítnicí, a na sítnici nevzniká ostrý obraz. Může za to například dlouhé oko a jeho lomivost optického aparátu oka. Kromě brýlí to mohou korigovat i kontaktní čočky. Krátkozrakost se koriguje minusovými dioptriemi, což jsou rozptylky, které se vsazují do brýlí.

Dalekozrací zase potřebují brýlovou korekci do blízka. U této oční vady se paprsky světla řídící se čočkou sbíhají až za sítnicí, kde nevzniká ostrý obraz. Pro korekci se používají plusové dioptrie neboli spojky. Dioptrie u kontaktních čoček je označena znaménkem plus.

Astigmatismus je cylindrická oční vada, která se projevuje zamlženým či zkresleným obrazem na jakoukoliv vzdálenost. Světlo se nezaostřuje na sítnici, a může se tak objevit s krátkozrakostí či dalekozrakostí. Rohovka nemá pravidelný kulový tvar a je spíše zakřivená, nebo může být v jedné či více os. Korigují to astigmatické čočky, které lomí světlo v jedné ose jinak než v druhé, a tím vyrovnávají nepravidelnost rohovky. Zde bývá uvedena konkrétní dioptrie.

Pro zvětšení písmen se často používají lupy, které využívají pro svoji potřebu převážně slabozrací. Lupa, která dokáže zvětšit čtyřikrát více velikost písmen, odpovídá přibližně šestnácti dioptriím. Člověk si může pořídit k lupě i stojánek, díky kterému udrží stále stejnou vzdálenost od textu. Existují i lupy přímo s osvětlením. Lupy bývají často vyráběny z plastu, a to z toho důvodu, aby nebyly příliš těžké.

Dalekohledové brýle často využívají při práci lékaři. Používají se jak na blízko, tak na dálku. Používají se na lepším oku, a to především díky jejich velkému zvětšení.

Kontaktní čočky jsou v dnešní době velmi oblíbené především díky jejich neviditelnosti a praktičnosti, mohou se však také využívat jako kosmetický doplněk, kdy si změníme například barvu očí. Čočky se dělí na měkké a tvrdé. Měkké kontaktní čočky se vyrábějí z moderních silikon-hydrogelových materiálů. Mohou se různě měnit: například denně, týdně, jednou za 14 dní, měsíčně, čtvrtletně či ročně. Naopak tvrdé kontaktní čočky bývají průměrem menší, než je duhovka, a vyrábějí se z plynopropustných materiálů. Využívají se při korekci vyššího astigmatismu.

V knize Zraková terapie od Dagmar Moravcové jsou pomůcky rozděleny na optické a neoptické.

3.2 Elektronické pomůcky

Tyto pomůcky jsou založeny na počítačovém základě, proto se velmi často stávají oblíbené. Osoby se zrakovým postižením díky těmto pomůckám mohou lépe získávat informace na internetu nebo komunikovat s ostatními online. Pro správné vybavení žáka elektronickými pomůckami musíme myslet na jeho vědomosti a schopnosti, jelikož ne každá speciální pomůcka je vhodná pro každého.

S počítačem se lidé často setkávají například v práci. Jejich časté zaměstnání bývá pozice maséra, právníka, učitele hudby nebo překladatele.

Osoby slabozraké či nevidomé musejí mít v PC speciální hardware, který v sobě má zvukovou kartu s reproduktory, braillský řádek, braillskou tiskárnu a scanner formátu A4.

Nejznámější a nejzákladnější pomůcka je Pichtův stroj, který se používá už na základní škole. Pomůcka pomáhá žákovi nacvičit psaní a čtení Braillova písma. V dnešní době už bývá nahrazován počítačem. Pichtův stroj má sedm klávesnic a každá z nich má jeden bod, který odpovídá šesti bodům Braillova písma. Jedna klávesnice je pak mezera. Mezerník je uprostřed všech klávesnic, stejně jako je to na počítači. V minulosti se hodně užívaly pravoruční a levoruční Pichtovy stroje. Ty měly vysunutou střední klávesu, a umožňovaly tak plynulé přepisování textu bez sundání ruky z kláves.

Nevidomí mají také speciální software, který má v sobě „screanreadery“, které veškeré informace převedou do mluvené formy pomocí hlasové syntézy.

Slabozraké osoby mají barevnou klávesnici a zvětšená písmena. Software má skenerovou lupu, která dokáže naskenovat obrazovou předlohu a zvětšit ji.

Mezi nejčastější elektronické pomůcky patří ozvučený mobilní telefon, mluvící hodinky a PDA zařízení.

V mobilním telefonu je speciální program MOBILE SPEAK, který říká dotyčnému, kolik je hodin, stav baterie zařízení, kdo volá, ale umí také přečíst a napsat SMS zprávu.

Elektronický zápisník slouží k tvorbě textů, které si poté člověk může vytisknout na běžné nebo braillské tiskárně.

3.3 Zpřístupnění veřejných prostor

Pro osoby zrakově postižené jsou tvrdé bariéry často ohrožující na životě. Mezi ně patří architektonická nebo jakákoliv člověkem vybudovaná překážka. Tyto bariéry osobám se zrakovým postižením komplikují život, neboť znepřístupňují veřejně dostupné prostory. Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, vydaná Ministerstvem pro místní rozvoj České republiky dne 5. listopadu 2009, se zabývá odstraněním tvrdých bariér.

Pro orientaci v prostoru jsou důležité různé orientační body, díky kterým se osoby se zrakovým postižením orientují. Nevidomý se při chůzi po cestě orientují pomocí sluchové, čichové, hmatové, tepelné, vertikální a horizontální orientace. Za vertikální myslíme chůzi do kopce nebo z kopce. Horizontální jsou například zatáčky.

Osoby se zrakovým postižením se nejdříve učí trasy za doprovodu asistenta, kterým jim radí a je jejich oporou. Teprve ve chvíli, kdy se to lidé naučí, se pohybují samy. Změny na trase dělají lidem veliké problémy, jelikož díky tomu mohou ztratit orientaci a ztratí se. „*K pohybu pomocí bílé hole slouží vodící linie a varovné pásy. Komunikace pro pěší musí být řešeny tak, aby byla důsledně dodržena vodící linie pro zrakově postižené osoby.*“ (Šestáková a Lupač, 2010, str. 48).

Vodící linie se rozděluje na umělou a přirozenou. Přirozené vodící linie jsou obrubníky u trávníku, stěny domů, ploty a zábradlí. „*Přerušení vodící linie v délce větší než 8 000 mm musí být doplněno vodící linií umělou.*“ (Šestáková a Lupač, 2010, str. 48).

Formy umělé vodící linie jsou signální, varovné a hmatné pásy. Dále to jsou vodící pásy přes přechod, vodící linie s funkcí varovného pásu a varovné pásy na speciální dráze.

Signální pás značí nevidomým osobám odbočení vodící linie k orientačně důležitému místu. Tento pás také označuje přístup do vozovky nebo k podchodu a schodům.

Hmatný pás označuje chodník, na kterém je cyklistická stezka, a musí tak přesahovat signální pás.

Varovný pás značí místo, které je nedostupné pro osoby se zrakovým postižením.

Vodící pás přechodu slouží k převádění osob se zrakovým postižením po přechodu na jiné pásy na chodníku.

Vodící linie s funkcí varovného pásu se vyskytuje nejvíce na vlakových nástupištích, kde označuje bezpečnostní pás od ostatní plochy.

Vstupy do budov by měly umožňovat hladký přístup všem osobám. Vstupní dveře by se měly lehce otevírat. „*Vyhláška 398/2009 Sb. stanoví, že vstup do objektu musí mít šířku min. 1 250 mm, dále platí, že dveřní křídlo vstupních dveří musí umožňovat otevření min. 900 mm.*“ (Šestáková a Lupáč, 2010, str. 71).

3.4 Úprava prostředí

Na doporučení speciálního pedagogického centra se aplikují podpůrná opatření. Úprava prostředí může žákovi pomoci při práci.

1. stupeň podpůrných opatření

V tomto stupni se žáci učí zacházet se svými brýlemi a starat se o jejich čistotu. Pedagogové zabezpečují prostor, kde se žák vyučuje.

2. stupeň podpůrných opatření

Toto opatření se zabývá volbou optimálního osvětlení ve třídě. Žák, který trpí světloplachostí nebo šeroslepostí, potřebuje optimální osvětlení. Ve školách je většinou osvětlení nastaveno podle stanovené normy, které žákům se zrakovým postižením vyhovuje. Lesklé bílé tabule ve třídách jsou nevhodné, neboť žáky oslňují. Je dobré proto pořídit matné černé tabule, které budou dětem vyhovovat.

3. stupeň podpůrných opatření

Ve třetím stupni se využívají stejné pomůcky jako ve druhém opatření. Žáci se zrakovým postižením využívají pro orientaci v prostoru asistivní technologie. Pro lepší orientaci se mohou použít polepy na hlavní směry v budově a na skleněné výplně dveří. Doporučují se použít kontrastní barvy u dveří. Pokud žák se zrakovým postižením využívá ve výuce zvětšovací lupy, je potřeba upravit pro přístroj místo, aby bylo bezpečné.

4. stupeň podpůrného opatření

Žák v tomto podpůrném opatření využívá převážně hmat. Popisky na skříňkách a dveřích jsou v Braillově písmu, čímž pomohou zrakově postiženým v lepší orientaci v budově. Pro žáky, kteří využívají čtvrtý stupeň podpůrného opatření, je také důležitý zvuk, díky kterému se umí orientovat.

5. stupeň podpůrného opatření

V tomto stupni se volí pouze takové činnosti, které žák zvládne se svým zdravotním stavem. Uplatňuje se u žáků se souběžným postižením s více vadami. Právě proto je důležité získat rady od speciálně pedagogického centra.

3.5 Spolupráce rodiny a školy

Komunikace mezi učiteli a rodiči se od ostatních nijak neliší. U dítěte se zrakovým postižením může být i ta nejmenší oční vada problémem k přijímání informací ve škole. Rodiče žáka s učitelem by se proto měli domluvit na sjednoceném vzdělávání. Konzultace jsou vymezeny tak, aby byly pravidelné.

„Společná jednání pedagogů, rodičů a speciálních pedagogů SPC mají nejen význam sjednocující, ale i význam diagnostický.“ (Janková, 2015, str. 104).

Speciální pedagog speciálně pedagogického centra funguje jako prostředník, který doporučuje vhodné prostředky komunikace a snaží se pomáhat rodině a škole. Pedagogové školy by měli jednat spíše partnersky. Pedagogové si předem musí prostudovat veškeré materiály, a to především proto, že rodiče dítěte mohou být také zrakově postižení. Rodiče zrakově postiženého jedince mají reálnější představy než pedagogové, kteří se poprvé setkali se zrakově postiženým dítětem. V dnešní době komunikace mezi rodiči a učiteli probíhá spíše telefonicky.

4 ORGANIZACE PRO VZDĚLÁVÁNÍ OSOB SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

Podpůrných organizací v České republice je hned několik, které pomáhají zrakově postiženým. Tyto instituce se snaží o začlenění zrakově postižených do klasického života.

Jednou z největších a nejznámějších organizací je SONS.

„Nejsme organizace, která za nevidomé rozhoduje a jedná. Jsme nevidomí občané, kteří rozhodují a jednají sami za sebe.“ (SONS, ©2020)

Tento spolek vznikl v roce 1996, kdy se spojily dvě organizace, a to Česká unie nevidomých a slabozrakých se Společností nevidomých a slabozrakých v ČR. Jejich pracoviště jsou ve většině okresů a sdružují zhruba 10 000 členů. Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky má za úkol pomáhat lidem se zrakovým postižením s poskytováním služeb vedoucích k integraci do společnosti. Pomáhá zrakově postiženým s vyhledáváním práce, s výběrem správné kompenzační pomůcky, a nabízí jim také právní poradenství. SONS poskytuje zrakově postiženým zácvik s kompenzační pomůckou, s hledáním zaměstnání, pomáhá se cvičením vodícího psa a provozuje různé kluby, kde se lidé učí žít bez zraku.

Posláním Sjedené organizace nevidomých a slabozrakých České republiky je sdružovat nevidomé a jinak těžce zrakově postižené občany a hájit jejich zájmy. Organizace se také zabývá odstraňováním architektonických a informačních bariér pro těžce zrakově postižené občany. Vydává také svůj vlastní časopis v Braillově písmu a ve zvětšeném černotisku, nebo také ve zvukové podobě. Nabízí pro zrakově postižené i rozvoj v oblasti vaření, čtení a práci v domácnosti.

Další organizace, která se zabývá podporou pro zrakově postižené, je Tyfloservis o.p.s. Organizace má sídlo v Praze a vznikla roku 2000. Má 11 krajských pracovišť, které existují pod jednotným názvem Tyflocentrum. *„Hlavním cílem je poskytování terénní sociální rehabilitace lidem osleplým ve věku nad 15 let realizovaná převážně v domácím prostředí klientů.“* (TyfloCentrum, ©2015).

Tyfloservis nabízí lidem se zrakovým postižením podporu, informace a nácvik dovedností pro nejsamostatnější život. Snaží se také o těchto lidech informovat společnost.

Obě organizace se snaží, aby jejich služby byly kvalitní, dostupné, a aby návaznost byla co nejlepší.

4.1 Technické prostředky pomáhající při každodenních činnostech

Technických prostředků pro zrakově postižené je mnoho, ale jen málo lidí ví, jaké to všechny jsou. Nejznámější pomůckou je skládací orientační hůl, nebo jak se jí říká, slepecká hůl. Skládací orientační hůl pomáhá nevidomým s orientací v prostoru a usnadňuje jim tak pohyb a odhalování překážek na cestě, které se před nimi vyskytují. Díky holi každý nevidomého pozná, a oni pak díky tomu vědí, že se právě setkali s nevidomým. Hůl se dá lehce složit a manipulace s ní je velmi jednoduchá.

Další technická pomůcka, která nevidomým pomáhá, je zvukově orientační majáček, který se umísťuje na takovou vzdálenost, aby ho nevidomý dobře slyšel. Zvukový majáček se pouští pomocí dálkového ovladače. Jeho dosah je 50 až 150 metrů.

Vysílačka VPN je pro osoby s těžkou zrakovou vadou. Používají ji například v hromadné dopravě, kdy jim vysílačka oznámí veškeré informace o trase autobusu či trolejbusu. Říká také informace o významných budovách, jako jsou různé úřady, pošty či východy z metra.

V domácnosti osoby se zrakovým postižením využívají při vaření nebo pečení speciální kuchyňskou váhu, která umí mluvit česky. Vzhledem se nijak neliší od naší klasické váhy. Váha má odnímatelnou kulatou misku, tudíž práce s ní je velice jednoduchá.

Osobní váha se zvukovým výstupem mluví česky a je lehce ovladatelná. Váha má velký displej a osoby se zrakovým postižením si hlasitost zvuku mohou nastavit tak, jak potřebují.

Při každodenním ranním vstávání i lidé se zrakovým postižením využívají k probuzení budík. Existují dva druhy budíků. Jedním z nich je hmatový budík, který na sobě má vystouplé body pro zjišťování času a větší čísla pro lepší orientaci. Druhý budík je ozvučený budík. Ten má LCD displej a speciální tlačítko, které anglicky oznámí aktuální čas v 12hodinovém režimu. Tento budík také dokáže každou celou hodinu oznamovat, jaký je čas. Na budíku lze nastavit i druh melodie pro probuzení, a poté oznámí aktuální čas.

Indikátor hladiny velmi pomáhá zrakově postiženým, kteří ho používají pro nalévání čaje do hrnečku či vody do sklenice. Indikátor se pověsí na okraj hrnečku a hlídá hladinu vody, aby nepřekročila okraj hrnečku, aby voda nepřetekla. Pokud se voda blíží hranici hrnečku, indikátor začne zvukově nebo vibracemi signalizovat, aby zrakově postižený přestal vodu dolévat.

Indikátor také dokáže signalizovat výškou tónu světlo a tmou, aby měl zrakově postižený přehled.

Pokud je zrakově postižený nemocný a má teplotu, použije speciální ozvučný lékařský teploměr, který mu hlasově řekne, jakou má teplotu. Teploměr má i digitální display, kde ukazuje přesnou hodnotu teploty.

Pro komunikaci s ostatními využívají zrakově postižení telefon s velkými čísly. U tohoto telefonu lze uložit každý kontakt pod jednou číslicí. Zrakově postižený si tak potom jen nahmatá nějaké číslo a tím vytočí vybraný kontakt. Manipulace je jednoduchá, jelikož číslice jsou reliéfní pro jejich dobré nahmatání.

Podpisová šablona s rozlišovačem bankovek slouží k napsání podpisu na určené místo a pro kontrolu bankovek. Zrakově postižený díky této malé plastové pomůcce ví, jakou bankovku zrovna dostal. Bankovky se zastrkávají do plastové pomůcky a podle velikosti zrakově postižený pozná, o jakou bankovku se jedná.

Ztráta zraku značí velikou změnu v klasickém každodenním životě. Člověk se musí přenastavit a ty věci, které pro něj dříve byly automatické a dělal je bez kontroly zraku, tak teď je vše složitější a zdouhavější než kdy dříve. Člověk, který o zrak přišel až v dospělosti, se musí naučit úplně nové metody. Schopnost postarat se o sebe je ten nejdůležitější krok k samostatnosti. Osoby se zrakovým postižením si nejdříve musí připustit, že vše bude trvat déle, musí se naučit využívat i jiné smysly, osvojit si vlastní systém. Musí se také umět smířit s tím, že někdy bude potřebovat pomoc od ostatních.

Na začátku života potřebujeme uspokojit jen ty základní fyzické a psychické potřeby, se kterými nám pomáhá rodina. *„V období novorozeneckém a kojeneckém se o naše zdraví, správnou životosprávu, hygienu a naplnění citových potřeb stará rodina. Jak však postupně stárneme, je nutné a potřebné, abychom všechny tyto úkony ovládali zcela samostatně a postupně si povědomí o nich zvnitřnili.“* (Finková, Ludvíková a Růžičková, 2007, str. 95)

Dítě bez zrakového postižení se učí za pomoci odezírání úkonů dospělých, kdežto u zrakově postiženého dítěte je nutné vymyslet jiné metody, kde nebude za potřebí zrakové vnímání. Pokud budou metody rodičů adekvátní, nemusí dítě v žádné oblasti nijak zaostávat. Stejně jako u dětí bez zrakového postižení je nutné plně rozvíjet manuální a rozumové schopnosti. Výborná je například taková hra, kterou zná každé dítě a má ji rádo, a díky které se nenásilně učí různé zásady. Návčik sebeobsluhy se však netýká pouze těchto dětí, ale také těch, kteří dříve viděli, a až následkem nějaké nehody či nemoci zrak ztratili. U těchto lidí se však obsluha nemusí učit

pomocí hry od základů, nýbrž staví na zkušenostech, které získali již dříve. S těmito lidmi se však musí pracovat rychle, neboť dochází k zapomínání. Dále je velmi důležitá motivace. Pokud není dobrá motivace, dítě se dále nerozvíjí.

Předškolní věk je znám osamostatňováním v klasických denních činnostech. Například taková osobní hygiena je základ, který se každý učí od malička. Návuk člověka se zrakovým postižením na osobní hygienu by měl začít od umývání rukou až po ostatní činnosti. Nejdříve musíme dítě naučit pouštět vodu. V koupelně má vše své místo a nelze věci přemísťovat, jelikož by dítě bylo zmatené a nevyznalo by se v tom, kde je jaká věc. S dítětem stále udržujeme kontakt a nenecháváme ho o samotě. Dítě je důležité vždy za vše chválit a motivovat ho. Když dítěti začínají růst zuby, rodiče ho pomalu učí se zubním kartáčkem. Na začátku rodiče čistí zuby dítěti. Dítě se tak drží ruky rodiče a napodobuje pohyb jeho ruky. Dítě by mělo mít svůj vlastní kelímek, ve kterém bude mít kartáček s pastou, díky čemuž se bude lépe orientovat.

Před nástupem do předškolního zařízení musí zvládnout samostatně se obléknout. Oblékání se též dítě učí pomocí nápodoby. Rodič vždy u návuku jakékoli činnosti stojí za dítětem, aby mohlo lépe napodobovat pohyb. Ve třech letech si dítě zvládá obléct a svléct jednoduché části oblečení. Dítě se zrakovým postižením učíme od nejjednoduššího zapínání, jakým je suchý zip, zip, knoflíky, a nakonec tkaničky. Musí se také naučit, kde je rub a líc. Toto se učí například u nákupu oblečení.

U stravování necháváme dítě si vše důkladně osahat, ať je to miska či lahvička na pití. V jednom roce učíme jíst jídlo pomocí lžice, která by se měla dítěti dobře držet. Rodič vždy stojí za dítětem. Dokud neumí jíst samostatně lžící, nemůžeme pokračovat s příborem (Kochová a Schaeferová, 2015, str. 118). Rovněž je v knize hezky uveden postup, jak dítě správně učit jíst pomocí příboru. U dětí se zrakovým postižením bývá během jídla častým problémem sklopená hlava směrem dolů. Rodiče dítěti popisují, co má před sebou na stole, a zda je to na talíři či v misce. Dobré je také nechat dítě jídlo osahat kvůli pozdějšímu uvědomění, jak to jídlo zhruba vypadá.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 ANALÝZA VYUŽITÍ AKTUÁLNÍCH POMŮCEK PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ V SONS

5.1 Metodologie

Cílem této práce bylo zjistit, jaké nejčastější moderní vzdělávací pomůcky a techniky používají v zařízení v SONS s lidmi se zrakovým postižením. Vybrali jsme si dotazník, který se skládal z 13 otázek. Lidé z organizace SONS nám tento dotazník vyplnili. Obsahem bylo sdělení o záměru, cíli a tématu bakalářské práce. Otázky výzkumu jsme směřovali pro zrakově postižené osoby, které dennodenně využívají kompenzační pomůcky. Dále jsme se zajímali o jejich názory a zkušenosti s nejrůznějšími pomůckami, které jim usnadňují život, či jsou pro ně naopak úplně zbytečné. Pokládali jsme i otázky typu, zda jim někdo pomůže na ulici, pokud se ztratí, nebo zda jsou cesty dobře vyznačené.

Na závěr dotazníku měli respondenti napsat svůj vlastní názor na jednotlivé moderní pomůcky, které jsou podle nich nejlepší, a mohli uvést i jejich připomínky k danému dotazníku.

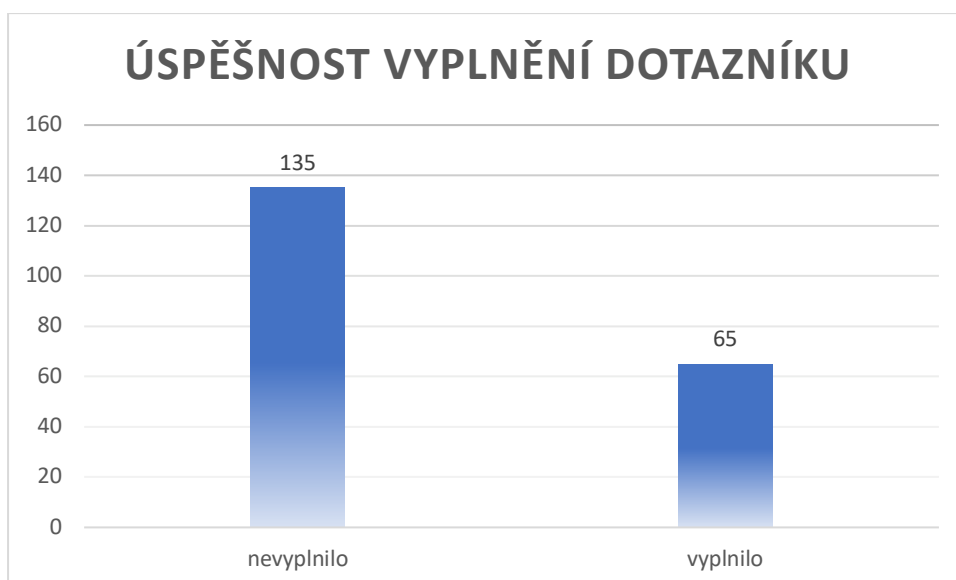
Podstatou výzkumu bylo zajistit kvalitativní a kvantitativní charakter práce. Proto jsme zvolili pro získávání veškerých informací dotazník. Dotazník jsme pak poslali do organizace SONS, která se pohybuje mezi zrakově postiženými a pomáhá jim v každodenním životě. Dotazník je rozdělen na dvě části. V první části jsme zjišťovali informace o respondentovi, zda je to žena či muž, a jaké vzdělání či zaměstnání má. Dále jsme se věnovali názorům na začleňování osob se zrakovým postižením, jaké postoje má společnost na osoby se zrakovým postižením, a zda je podpora pro zrakově postižené podle jejich názor dostatečná. V druhé části jsme se věnovali moderním vzdělávacím technikám a jejich používání v každodenním životě, jak jsou lidé s pomůckami spokojeni, a kde je například zakoupili. Otázky v dotazníku jsme měli v první polovině dotazníku s možností zaškrtnutí, a ve druhé polovině byly otázky otevřené. Respondenti tak měli k dispozici různorodé typy otázek. Dávali jsme si pozor, aby respondenti neměli pocit, že musejí sdělovat osobní informace. Pokud by takový pocit měli, mohlo by totiž hrozit, že nám dotazník nevyplní. Věk, vzdělání a povolání jsme nechali čistě na jejich rozhodnutí, zda tyto informace chtějí uvádět či nikoli.

Dotazník jsme rozdali přibližně 200 respondentům.

Pro získávání veškerých informací jsme zvolili formu dotazníku, který jsme si vytvořili na stránce www.surveo.cz. Pokud jsme v dotazníku objevili nějaké podobné odpovědi, tak jsme je považovali za totožnou odpověď. Obsah odpovědí pro nás byl důležitý kvůli závěru, který na konci vyhodnocení dotazníků děláme. Distribuce dotazníku byla provedena prostřednictvím e-mailu, sdílením na Facebookové skupině Modrý tulipán – příznivci zrakově postižených a vyplněním přímo se zrakově postiženým.

Cílem dotazníku bylo zjistit informace týkající se moderních vzdělávacích pomůcek a názorů zrakově postižených. Práce vychází ze získaných informací z dotazníků, které vyplnilo 65 respondentů, ale vychází také z rozhovorů se zrakově postiženými.

Graf 1: Úspěšnost vyplnění dotazníku

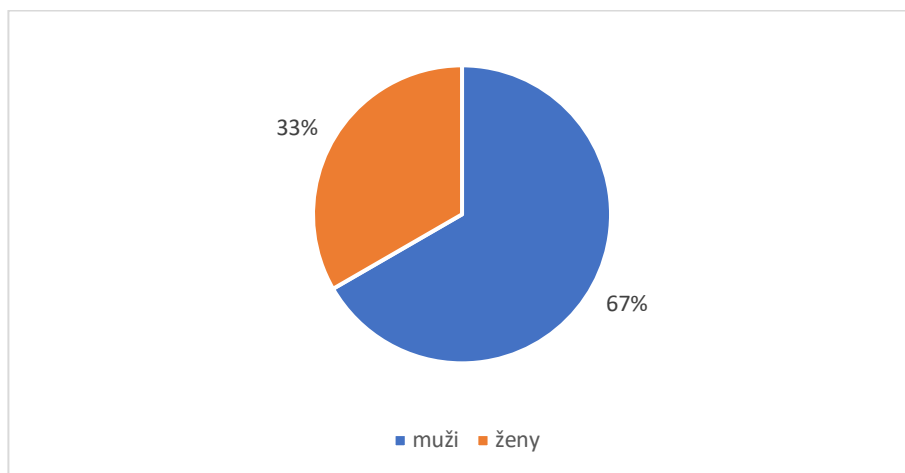

Zdroj: Vlastní zpracování

5.2 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Otázka č. 1 (otevřená) – Vaše pohlaví?

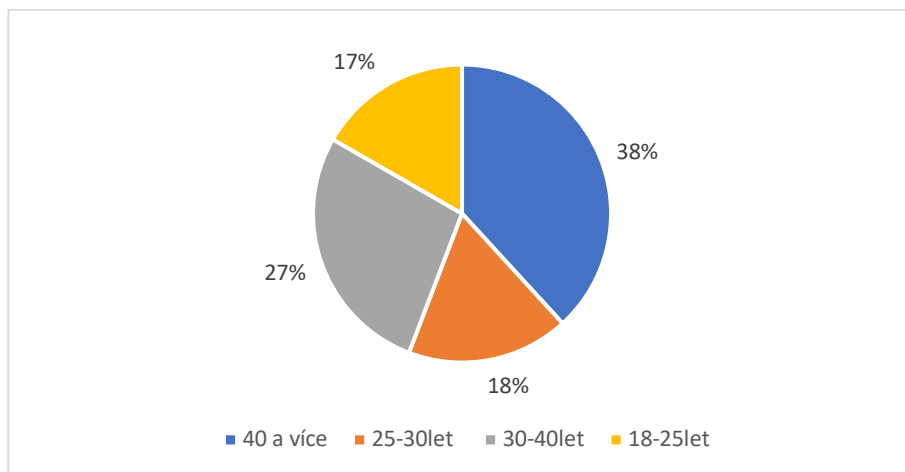
Graf 2: Vaše pohlaví?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 2 (otevřená) – Váš věk?

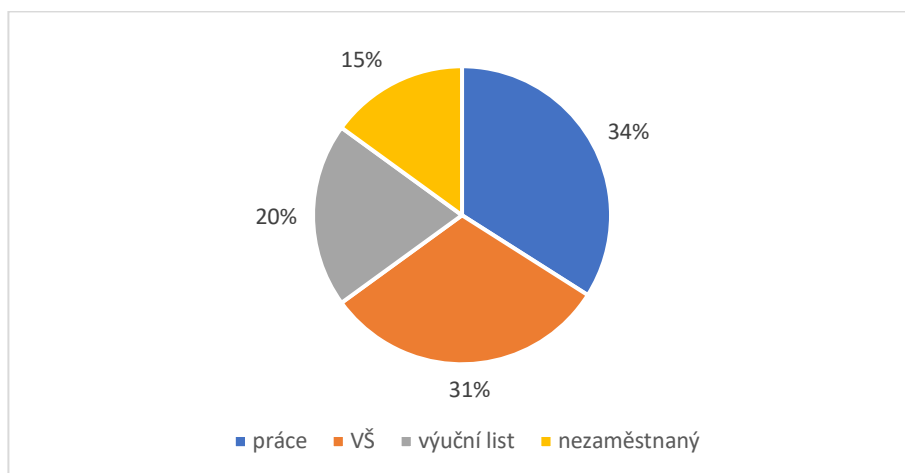
Graf 3: Váš věk?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 3 (otevřená) – Vaše povolání nebo vzdělání?

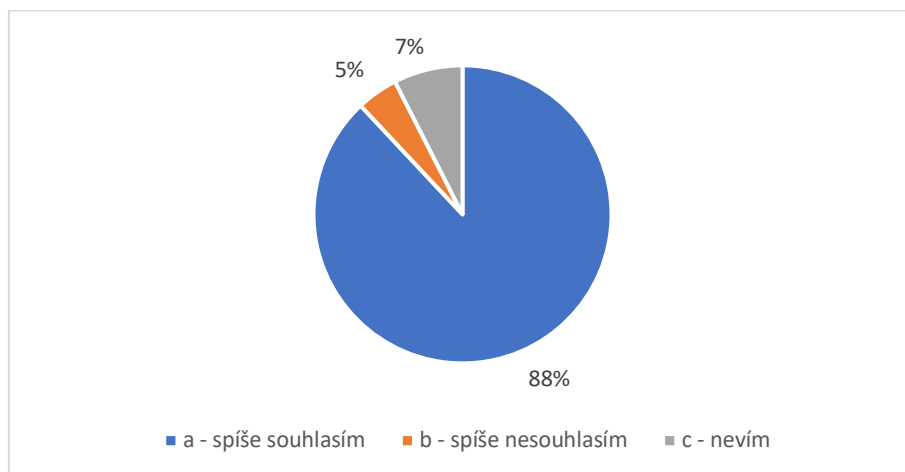
Graf 4: Vaše povolání nebo vzdělání?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 4 – Souhlasíte se začleněním osob se zrakovým postižením do škol, kulturních a společenských akcí či různých druhů zaměstnání?

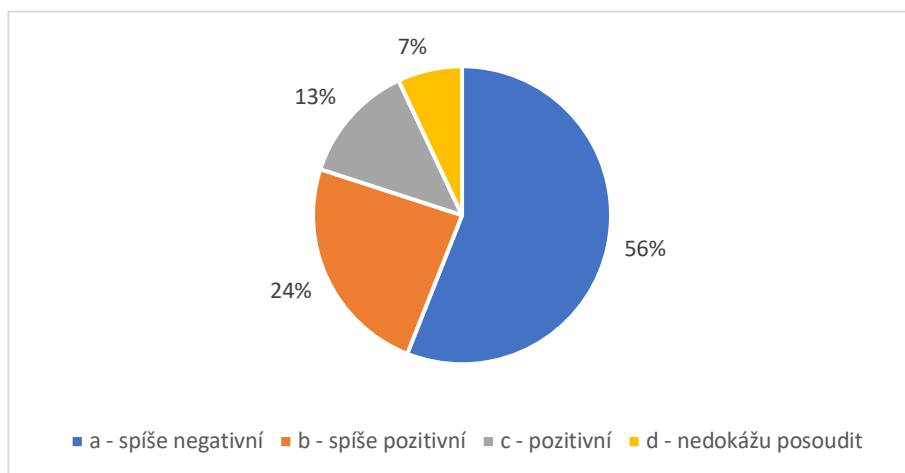
Graf 5: Souhlasíte se začleněním osob se zrakovým postižením do škol, kulturních a společenských akcí či různých druhů zaměstnání?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 5 – Jaké postoje má podle Vás společnost k osobám se zrakovým postižením?

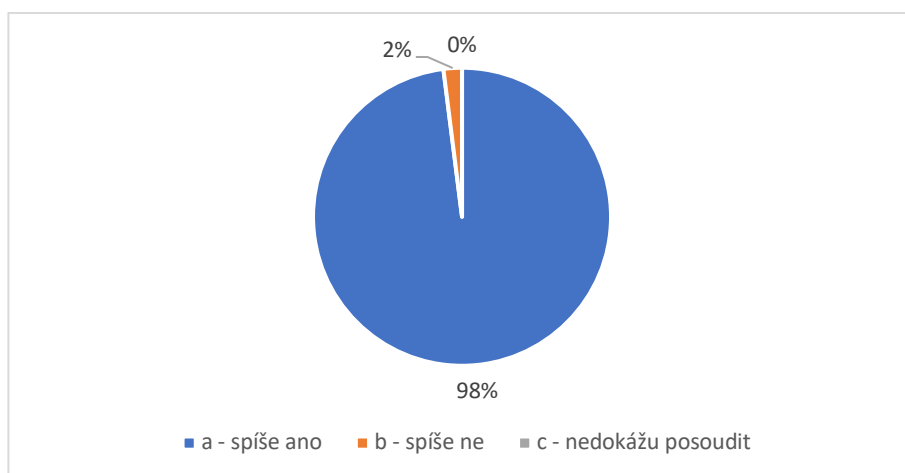
Graf 6: Jaké postoje má podle Vás společnost k osobám se zrakovým postižením?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 6 – Domníváte se, že osoby se zrakovým postižením jsou ve společnosti diskriminovány?

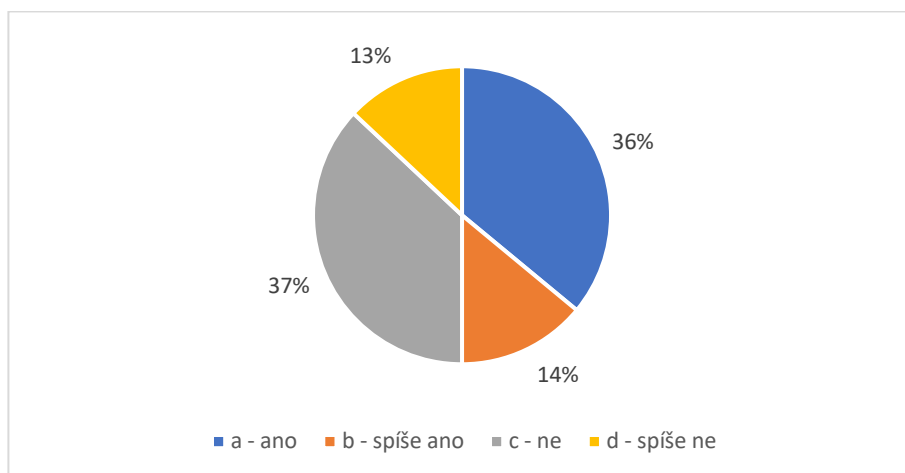
Graf 7: Domníváte se, že osoby se zrakovým postižením jsou ve společnosti diskriminovány?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 7 – Domníváte se že, podpora osob se zrakovým postižením je u nás dostatečná?

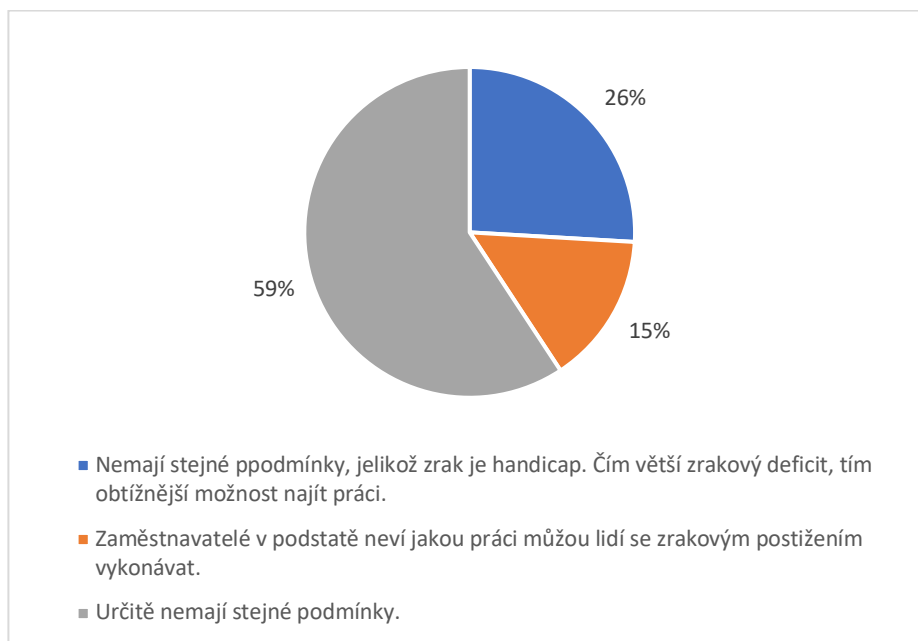
Graf 8: Domníváte se že, podpora osob se zrakovým postižením je u nás dostatečná?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 8 (otevřená) – Myslíte si, že osoby zrakově postižené mají stejné možnosti zaměstnání jako lidé vidící?

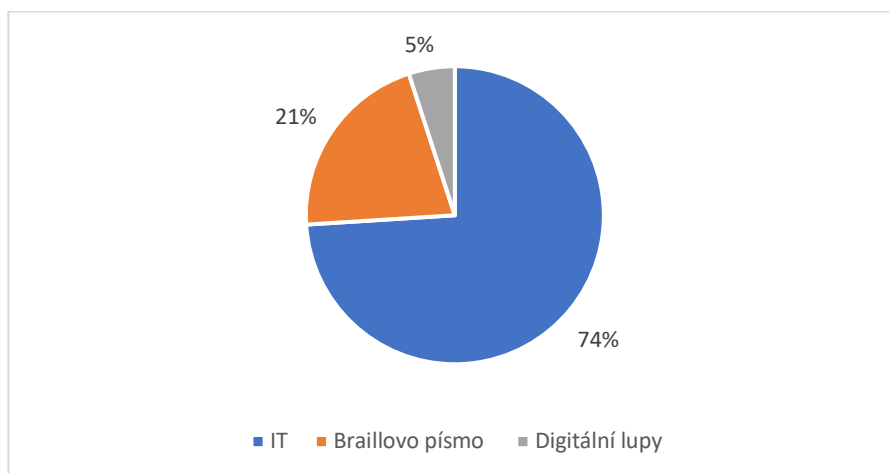
Graf 9: Myslíte si, že osoby zrakově postižené mají stejné možnosti zaměstnání jako lidé vidící?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 9 (otevřená) – Jaká je pro Vás nejlepší moderní vzdělávací pomůcka?

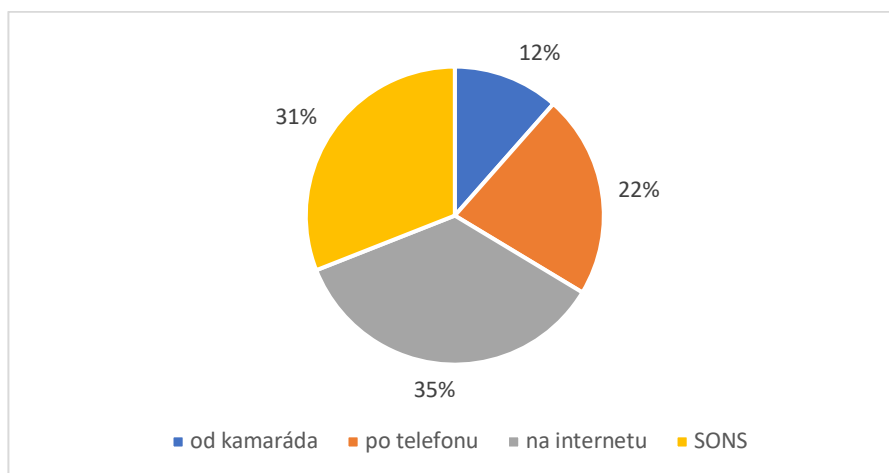
Graf 10: Jaká je pro Vás nejlepší moderní vzdělávací pomůcka?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 10 (otevřená) – Kde jste zakoupili svou moderní vzdělávací pomůcku?

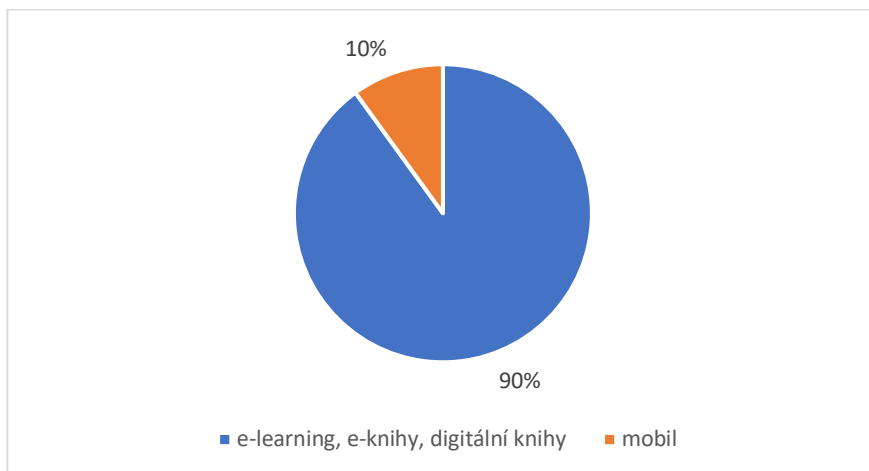
Graf 11: Kde jste zakoupili svou moderní vzdělávací pomůcku?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 11 (otevřená) – Jaké moderní vzdělávací techniky Vám usnadňují život?

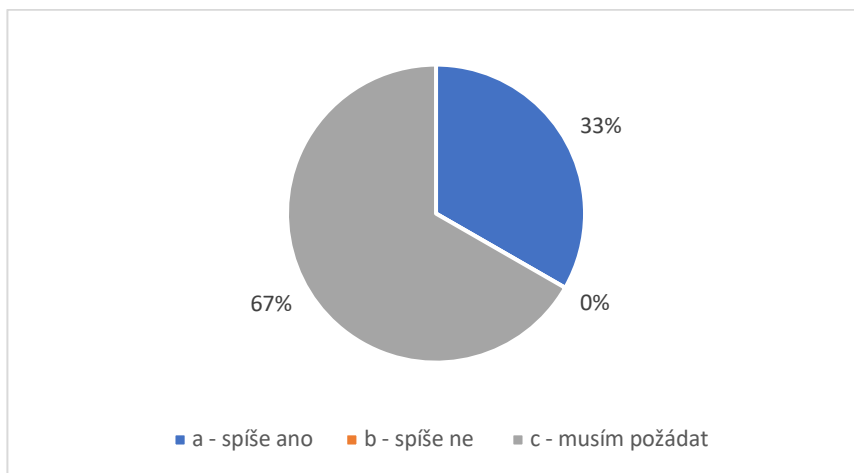
Graf 12: Jaké moderní vzdělávací techniky Vám usnadňují život?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 12 Pokud se ztratíte, tak jsou lidé ochotni Vám pomoci?

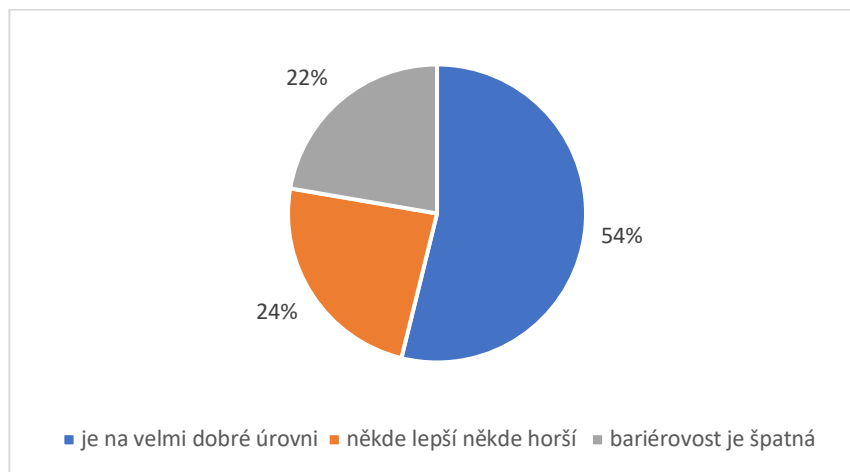
Graf 13: Pokud se ztratíte, tak jsou lidé ochotni Vám pomoci?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 13 (otevřená) – Jsou podle Vás ulice dobře dělané pro osoby se zrakovým postižením?

Graf 14: Jsou podle Vás ulice dobře dělané pro osoby se zrakovým postižením?

Zdroj: Vlastní zpracování

5.3 Analýza výsledků

Na základě dotazníkového šetření, které bylo provedeno u 65 respondentů, jsme zjistili, že úspěšnost vyplnění dotazníku byla 32,5%. Z velké části dotazník vyplnili muži ve věku 40 a více let (převážně pracující). V následující otázce jsme se dotazovali, zda souhlasí se začleněním do škol a kulturních akcí. Nejvíce respondentů odpovědělo ano, že souhlasí. Pátá otázka zkoumala, jak společnost nahlíží na osoby se zrakovým postižením. Výsledek byl pro nás velice znepokojivý, jelikož se ukázalo, že jsou respondenti přesvědčeni o negativním nahlížení na osoby s tímto handicapem. Tato myšlenka se potvrdila v následující otázce, která byla položena na diskriminaci osob se zrakovým postižením, kde 98 % respondentů potvrdilo, že jsou od společnosti diskriminováni. V šesté otázce jsme zkoumali podporu těchto handicapovaných. Polovina respondentů si myslí, že je podpora dostatečná, a druhá je přesvědčena o opaku, tedy nedostatečná. Další otázka byla zaměřena na oblast pracovních možností. Otázka byla otevřená a respondenti odpovídali podobnými argumenty. Většinou se shodovali v tom, že mají mnohem horší podmínky k nalezení práce. Nejlepší moderní vzdělávací pomůckou byla zvolena IT, která byla nejčastěji nakoupena na internetu, nejméně byla zmíněna možnost získání pomůcky od kamaráda. Dále nevidomým nejvíce usnadňuje život e-learning, audioknihy a nahrávky s hlasovým výstupem. Pokud se nevidomý ztratí, musí

si o pomoc říci, jinak se lidé sami od sebe nezeptají, zda nevidomý nepotřebuje pomoci. V poslední otázce se respondenti shodli na velice dobré bezbariérovosti v České republice.

5.4 Zhodnocení šetření

Z hodnocení vyplývá, že nejoblíbenější moderní vzdělávací pomůcka je IT, neboli počítače se speciálními softwary, tablety a telefony. Osoby se zrakovým postižením získávají především finance od úřadu práce. Pomůcky si ve většině případů pořizují od firmy Spektra.

Z našeho pohledu si myslíme, že v dnešní době se nikdo neobejde bez jakékoli IT pomůcky, ať už jde o zrakově postiženého či nikoli. IT pomůcky velice usnadňují život všem díky nejrůznějším aplikacím, které nám umí přečíst zprávu nahlas, a nemusíme nic číst. Tyto technologické také umožňují lidem se zrakovým postižením začlenit se do kolektivu. Na základě pohovoru se zrakově postiženou jsme dospěli k závěru, že finance by tito lidé mohli získávat větší, jelikož jsou ve většině případů nedostačující. Toto postižení je u každého individuální a rozpočty na pomůcky se liší. Každý potřebuje úplně jinou kompenzační pomůcku, která je vhodná zrovna pro jeho handicap.

5.5 Doporučení pro speciální teorii a praxi

Na základě výsledků z výzkumného šetření jsme stanovili následující doporučení pro budoucí speciální pedagogy, učitele a všechny, kteří se touto problematikou zabývají.

Z našeho pohledu bychom kladli větší důraz na informovanost společnosti o této problematice, aby lidé věděli, jak mohou těmto lidem pomoci, aby se jim tak dostalo větší podpory.

Tyto lidé mají většinou velký problém najít si práci, jelikož zaměstnavatelé si často myslí, že tito lidé danou práci nezvládnou, a proto je do práce raději ani nepřijmou. Proto bychom doporučili organizování seminářů pro zaměstnavatele, a to především z důvodu lepší informovanosti.

Určitě mezi jednu z nejdůležitějších příprav na budoucí profesi patří jednoznačně motivace, aby začínající pedagogové nic nevzdávali a pokračovali s alternativními metodami, které se u žáků se zrakovým postižením využívají.

Všichni zainteresovaní se musí snažit předávat veškeré informace o školských poradenských zařízeních, se kterými budoucí pedagogové budou komunikovat. Je důležité, aby pedagogové věděli, na koho se případně obrátit s žádostí o pomoc.

V dnešní době se stává častým oblíbeným trendem zařazování žáků se specifickými poruchami učení do běžného vzdělávacího proudu (dochází tedy k tzv. inkluzi). Žáci tak chodí do klasických škol a učí se mezi ostatními žáky. Pedagogové by proto měli být s tímto trendem dostatečně seznámeni a měli by prosazovat zastoupení asistentů pedagoga na školách. Měli by také pro tyto děti uplatňovat individuální přístup, aby měly delší čas na úkoly a nebyly zbytečně školou stresovány. Budoucí pedagogové by měli být také seznámeni s nejrůznějšími typy postižení u dětí, jako je například autismus, dyslexie, poruchy chování, Aspergerův syndrom a mnohé další poruchy. Měli by také vědět, jak s takovým žákem pracovat.

Škola je nejen místem pro získávání vědomostí, ale také je místem, kde děti získávají sociální kontakt s ostatními. Budoucí pedagogové by proto měli u dětí zařazených do inkluzivního vzdělávání rozvíjet rovněž sociální kompetence.

V dnešní době se více rozšiřuje nabídka s digitálními technologiemi a jejich využití ve školách. Proto i s tímto by měli být budoucí pedagogové seznámeni. Školy by měly nabízet proškolení všem pedagogickým pracovníkům, aby uměli zacházet s digitální technikou.

Je třeba také informovat pedagogy o různých možnostech si zvýšit kvalifikaci například různými přednáškami a školeními.

Společnost by se také měla snažit povzbuzovat budoucí pedagogy ke správnému využívání internetu pro vzdělávání žáků. Důležité je také ve třídách používat interaktivní tabuli, pokud bude možnost, a učit s ní pracovat také žáky. Edukační programy, které jsou využívány na interaktivní tabuli, jsou využitelné skoro u všech typů postižení. Žáci budou seznámeni s internetem a budou si vědomi jeho rizik a výhod. Internet má i jiné využití než jen na hry.

Pedagogové by měli mít přehled o své třídě, jaký v ní je kolektiv, zda nenastala u dětí nějaká šikana. Pedagog by proto měl s třídou komunikovat a podporovat různé týmové aktivity a hry.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce měla za cíl zjistit, jaké moderní vzdělávací techniky zrakově postižení využívají v každodenním životě. V této práci jsme se snažili co nejvíce obsáhnout veškeré informace, které s touto problematikou souvisí. Práce je určena jak pro speciální pedagogy, ale také pro laiky, kteří se chtějí dozvědět další informace o moderně vzdělávacích technikách.

V teoretické části jsme se zabývali zrakovým postižením a veškerými moderními pomůckami, které lidé se zrakovým postižením využívají v každodenním životě. Rozepisovali jsme i veškerá podpůrná opatření. Následně jsme popisovali i organizaci SONS neboli Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých České republiky. Zde jsme konkrétně uvedli, jak organizace funguje a co má přesně za cíl.

V kapitole o aktuálních podpůrných opatřeních ve vybraných předmětech speciálně pedagogické péče v základním vzdělávání jsme rozebírali 5 podpůrných opatření, které nám zákon umožňuje, a následně jsme se věnovali popisu práce asistenta pedagoga. Následně jsme se zabývali dělením této profese na jeho dvě úrovně – vyšší a nižší. Tyto úrovně jsme poté mezi sebou porovnali.

V druhé kapitole, která se věnovala pomůckám pro osoby zrakově postižené, jsme rozepsali optické pomůcky, které bývají mezi prvními pomůckami pro osoby se zrakovým postižením. Uvedli jsme a následně konkretizovali jednotlivé vady, jako je krátkozrakost, dalekozrakost a astigmatismus. Mezi optické pomůcky patří například brýle a lupy. Pokračovali jsme elektronickými pomůckami, kde jsme se snažili vypsát nejpoužívanější a nejznámější pomůcky, které lidé se zrakovým postižením používají. Tyto pomůcky jsou založeny především na počítačovém základě, kdy tento počítač musí mít speciální hardware, který v sobě má zvukovou kartu s reproduktory, Braillový řádek, Braillovou tiskárnu a scanner formátu A4. Tyto věci neumí ledajaký počítač. V této kapitole jsme také popsali Pichtův stroj, který má sedm klávesnic a využívá se při výuce už na základní škole. Tento stroj pomáhá žákům se čtením a psaním Braillova písma. Lidé se zrakovým postižením využívají stejně jako ostatní lidé mobilní telefon, který na rozdíl od klasického telefonu v sobě má speciální program mobile speak, který oznamuje veškeré informace, které jsou v telefonu. Dokáže tedy oznámit, kdo volá, zvládne přečíst esemesku či říct, kolik je hodin.

Zpřístupnění veřejných prostor bylo další téma, kterému jsme se v práci věnovali. V životě zrakově postižených je každodenní činností pohybovat se po ulici. Všude však mohou narazit na nějaké překážky a následně se ztratit. Není pro ně vůbec jednoduché orientovat se v prostoru,

kde na ně číhají nejrůznější překážky. O obecné technické požadavky zabezpečující bezbariérové užívání staveb se stará vyhláška č. 398/2009 Sb., která je vydaná Ministerstvem pro místní rozvoj České republiky.

Ve třetí kapitole jsme si společně rozebrali organizace, které mohou zrakově postiženým pomoci s jejich handicapem. Věnovali jsme se různým organizacím, např. SONS a Tyfloservisu. Tyto dvě organizace nám přijdou jako nejznámější a největší. Autorka osobně se byla podívat v organizaci SONS, která poskytuje zrakově postiženým například zaučení s pomůckami, pomáhá jim s hledáním práce, poskytuje jim právníckou pomoc. Organizace rovněž vydávají svůj vlastní časopis, který si lidé se zrakovým postižením mohou číst. Pořádají také různé programy, kterých se zrakově postižení mohou zúčastnit, a díky tomu se tak mohou začlenit mezi ostatní lidi se stejným handicapem.

Ve druhé podkapitole jsme se snažili vypsát technické prostředky pomáhající při každodenních činnostech. Lidé se zrakovým postižením se bez těchto speciálních pomůcek v běžném životě neobejdou. Využívají pomůcky na cokoliv: od speciálních budíků až po speciální telefon s velkými číslicemi, který jim urychlí vytáčení známých kontaktů. S tímto tématem souvisí i další podkapitola, která se věnuje sebeobsluze. Tito lidé se musí spoustu věcí naučit, a hlavně se musí začít soustředit sami na sebe. Veškeré činnosti se musí naučit za pomoci odezírání pohybu druhých, vše musí neustále opakovat, aby si získali grif a vše si zautomatizovali.

Veškeré cíle, které jsme si pro teoretickou část stanovili, jsme podle našeho mínění splnili.

V praktické části jsme zjišťovali, jaké nejrůznější moderní vzdělávací techniky využívají ve Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých České republiky zrakově postižení. V rámci výzkumného šetření se nám podařilo výzkumnými otázkami pomocí strukturovaného dotazníku zjistit, jaké moderní vzdělávací techniky jsou využívány zrakově postiženými v dennodenním životě. Také se nám podařilo zjistit, s jakými nejčastějšími problémy se tyto lidé setkávají. Díky dotazníku jsme zjistili dost zajímavé informace, jako je například to, že osoby se zrakovým postižením se cítí ve společnosti diskriminovány, nebo také to, že se jim nedostává dostatečná podpora. S hledáním práce to mají lidé se zrakovým postižením složité, neboť zrakově postižený nedokáže dělat tolik práce, jako zvládne člověk vidící. Na trhu práce je málo profesí, které by zrakově postižený mohl vykonávat, a ty, které už na trhu jsou, je náročné získat. Zaměstnavatelé o zrakově postižené nemají zájem, jelikož nechtějí, aby tuto profesi vykonávali zrakově postižení. Zaměstnavatelé mají totiž mylnou představu o nákladech na zrakově postižené a myslí si, že budou mít kvůli lidem se zrakovým postižením velké náklady. Bohužel je ve společnosti ohledně této problematiky velká dezinformovanost.

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky má jako poslání sdružovat nevidomé a jinak těžce zrakově postižené. „*Snaží se s dalšími poskytovateli služeb usilovat o jejich návaznost, kvalitu a dostupnost, aby byla nejlepší.*“ (SONS, 2017)

Rovněž také pomáhá lidem se zrakovým postižením s architektonickými a informačními bariérami. Snaží se také ověřovat nové formy pomoci. Z našich výsledků v dotazníku nám vyplynulo, že respondenti využívají pomoc této organizace a označují ji za velice přínosnou.

V teoretické části se ukázala shoda s praktickou částí, a to v oblasti moderních vzdělávacích technik, kdy respondenti v dotazníku uvedli stejné moderní vzdělávací techniky, o jakých jsme psali. Byly to konkrétně digitální lupy, IT technika (mobil, tablet, Braillovské řádky a softwary) a technika s hlasovým výstupem, která dotyčnému čte obsah. Čtení textu je pro člověka se zrakovým postižením nejlépe zapamatovatelné.

V odborné literatuře (Kargerová a Stará, 2015) se v našem výzkumném šetření ukázalo, že asistent pedagoga na základní škole je pro žáka přínosem, jelikož má žák k dispozici potřebnou podporu.

Z teoretické části a praktické části nám vyplynulo, že moderní vzdělávací techniky se stále využívají v každodenním životě, a že jsou pro osoby se zrakovým postižením důležité.

Veškeré výsledky, které nám vyšly jak v dotazníku, tak kterými jsme se zabývali osobně, byly autorce přínosné pro její budoucí vysněnou profesi. Došli jsme tedy k závěru, že je potřeba více společnost seznámit s problematikou osob se zrakovým postižením, aby se lidé nebáli tyto lidi zaměstnávat, ale naopak aby se jim spíše tuto možnost snažili umožnit.

Hlavní cíl této bakalářské práce byl podle našeho názoru splněn.

LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

- BASLEROVÁ, P. a kol (2012). *Metodika práce se žákem se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3307-3.
- BASLEROVÁ, Pavlína (2012). *Metodika práce se žákem se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3307-3.
- DOLEŽILOVÁ, Veronika (2017). Od jakého okamžiku jsou školy povinny poskytovat podpůrná opatření? *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 14(4), 17-19. ISSN 1214-8679.
- FINKOVÁ, Dita (2012). *Speciální pedagogika se zaměřením na možnosti rozvoje a podpory osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3085-0.
- FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ (2007). *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-1857-5.
- FLENEROVÁ, Helena (1985). *Kapitoly z tyflopédie I*. 2.vyd. Praha: UK. bez ISBN.
- JANKOVÁ, Jana (2015). *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4476-5.
- JANKOVÁ, Jana (2020). *Katalog podpůrných opatření: dílčí část : pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zrakového postižení a oslabení zrakového vnímání*. 2., přepracované a rozšířené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5694-2.
- JESENSKÝ, Ján (2009). *Tyflogické minimum a základy komplexního zabezpečení zrakově postižených*. Praha: Horizont. bez ISBN.
- KARGEROVÁ, Jana a Jana STARÁ (2015). *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4681-3.
- KEBLOVÁ, Alena (2001). *Zrakově postižené dítě*. Praha: Septima. ISBN 80-7216-191-1.

KOCHOVÁ, Klára a Markéta SCHAEFEROVÁ (2015). *Dítě s postižením zraku: rozvíjení základních dovedností od raného po školní věk*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0782-5.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea (2000). *Oftalmopedie*. 2. dopl. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-85931-84-2.

Metodika výcviku čtení a psaní nevidomých. (1992). 2. upr. vyd. Praha: Aeterna. ISBN 80-900950-0-3.

MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ (2015). *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4654-7.

MORAVCOVÁ, Dagmar (2004). *Zraková terapie*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-476-4.

MORAVCOVÁ, Dagmar. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vizem*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-476-4.

RÖDEROVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ (2007). *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-159-1.

RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ (2014). *Vybrané kapitoly z tyflopedie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-424-3.

Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol. (2004) Praha: ASPI Publishing. ISSN 1214-8679.

SOVÁK, Miloš (1980). *Nárys speciální pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1986. bez ISBN.

ŠESTÁKOVÁ, Irena a Pavel LUPAČ (2010). *Budovy bez bariér: návrhy a realizace*. Praha: Grada. Stavitel. ISBN 978-80-247-3225-1.

VÁGNEROVÁ, Marie et al. (2001). *Psychologie handicapu*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-929-4.

VÍTKOVÁ, Marie (2004). *Integrativní školní (speciální) pedagogika. Základy, teorie, praxe*. 2. vyd. Brno: MSD, spol.s.r.o. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-86633-22-5.

WIENER, Pavel (1986). *Prostorová orientace a samostatný pohyb nevidomých*. 1. vyd. Praha: Aviocentrum, zdravotnické nakladatelství. bez ISBN.

WIENER, Pavel (2006). *Prostorová orientace zrakově postižených*. 3., upr. vyd. Praha: [Institut rehabilitace zrakově postižených UK FHS]. ISBN 80-239-6775-4.

Internetové zdroje

POMŮCKY PRO ZÁPIS BRAILLOVA PÍSMÁ (Nedat.). *Pomucky Blind Friendly* [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <http://pomucky.blindfriendly.cz/pomucky-pro-zapis-braillova-pisma.html>

Seznam kompenzačních pomůcek pro osoby se zrakovým postižením (©2021). *Tyflo Centrum Jihlava* [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <http://www.tyflocentrumjihlava.cz/sluzby/seznam-kompenzacnich-pomucek/>

SONS (©2020) [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.sons.cz/>

TyfloCentrum (©2015) [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <http://www.tyflocentrum.cz/o-nas.php>

Vyhláška č. 27/2016 Sb.: Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (2016). *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Úspěšnost vyplnění dotazníku	34
Graf 2: Vaše pohlaví?	35
Graf 3: Váš věk?	35
Graf 4: Vaše povolání nebo vzdělání?	36
Graf 5: Souhlasíte se začleněním osob se zrakovým postižením do škol, kulturních a společenských akcí či různých druhů zaměstnání?	36
Graf 6: Jaké postoje má podle Vás společnost k osobám se zrakovým postižením?	37
Graf 7: Domníváte se, že osoby se zrakovým postižením jsou ve společnosti diskriminovány?	37
Graf 8: Domníváte se že, podpora osob se zrakovým postižením je u nás dostatečná?	38
Graf 9: Myslíte si, že osoby zrakově postižené mají stejné možnosti zaměstnání jako lidé vidící?	38
Graf 10: Jaká je pro Vás nejlepší moderní vzdělávací pomůcka?	39
Graf 11: Kde jste zakoupili svou moderní vzdělávací pomůcku?	39
Graf 12: Jaké moderní vzdělávací techniky Vám usnadňují život?	40
Graf 13: Pokud se ztratíte, tak jsou lidé ochotni Vám pomoci?	40
Graf 14: Jsou podle Vás ulice dobře dělané pro osoby se zrakovým postižením?	41

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Isabela Taube

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Prezenční

Název práce: Moderní vzdělávací techniky pro zrakově postižené – SONS

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 39

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 25

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lea Květoňová, Ph.D.